

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องนาคในวรรณคดีสันสกฤตและบาลี ผู้วิจัยได้ขอสรุปและแนวความคิดดังนี้

นาคเป็นสัตว์ทิพย์มีลักษณะกึ่งสัตว์กึ่งเทพ นาคในวรรณคดีสันสกฤตมีลักษณะกึ่งเทพมากกว่านาคในวรรณคดีบาลี จะเห็นได้จากกำเนิดนาคในวรรณคดีสันสกฤตซึ่งกล่าวว่า เป็นลูกของนางกัทธูและพระกศปพรหมณี ที่อยู่ของนาคส่วนใหญ่ก็อยู่ในนาคโลก นาคมีฤทธิ์อำนาจเทียบเท่าเทวดา บางครั้งก็มากกว่าเทวดาถึงจะเห็นว่าเทวดาไม่สามารถจะยกภูเขามันทรขึ้นมาป้อนเกษียรสมุทรได้ต้องขอร้องให้เสนานคร ราชมายกขึ้น และนอกจากนั้น เทวดาทั้งหลายก็ต้องอาศัยवासินีนาคราชเป็นผู้กวณเกษียรสมุทร บทบาทของนาคที่เกี่ยวข้องกับเทวดานั้น แสดงให้เห็นว่านาคได้รับการยกย่องเทียบเท่ากับเทวดา แม้แต่มาตลีสารดีของพระอินทร์ก็ยังพอใจเลือกนาคสมุขเป็นบุตรเขยของตน ถ้าจะพิจารณาระดับของนาคในวรรณคดีสันสกฤตแล้ว จะเห็นว่าได้รับการยกย่องอยู่ในระดับที่สูงกว่านาคในวรรณคดีบาลี ซึ่งมักจะปรากฏในรูปของงูที่มีอิทธิฤทธิ์ในลักษณะสัตว์ทิพย์ ตามคติพุทธศาสนาถือว่านาคเป็นสัตว์เดรัจฉาน มักจะถูกลดระดับให้อยู่ต่ำกว่ามนุษย์

ลักษณะของนาคในวรรณคดีสันสกฤตแตกต่างจากนาคในวรรณคดีบาลี คือนาคในวรรณคดีสันสกฤตจะเป็นการแสดงลักษณะของนาคตามคติศาสนาพราหมณ์ ฉะนั้นนาคมักจะถูกใช้เป็นเครื่องมือของพระเจ้า ธรรมชาติของนาคในวรรณคดีสันสกฤตครุฑรายมีอิทธิฤทธิ์ ส่วนนาคในวรรณคดีบาลีนั้นเป็นการแสดงลักษณะของนาคตามคติพุทธศาสนา นาคจึงมีบทบาทที่จะช่วยชักจูงคนให้มาเลื่อมใสธรรมะ ลักษณะของนาคในวรรณคดีบาลีส่วนใหญ่เป็นนาคที่มีใจใฝ่ธรรมะ บำเพ็ญความดีละเว้นความชั่ว และยอมแทนผู้ที่กระทำ ความดีด้วยเพชรนิลจินดาที่นาคมีอยู่มากมาย เรื่องความร่ำรวยของนาคและการขอมขอมแทนคนด้วยรักนะอันมีค่านี้นักจะเป็นลักษณะของนาคที่ปรากฏในวรรณคดีบาลี

เรื่องราวของนาคที่ปรากฏในวรรณคดีสันสกฤต ส่วนใหญ่จะมีต้นเค้ามาจาก เรื่องราวของนาคที่ปรากฏในมหาภารตะ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องชาติกำเนิด เรื่องลักษณะ ของนาคที่มีลิ้นสองแฉก สาเหตุที่นาคต้องตกเป็นอาหารของครุฑ และต้องตกเป็นเหยื่อ ในพิธีผลาญของพระเจ้าชนเมชย์ เรื่องราวของนาคที่เกี่ยวข้องกับ เทวดาและมนุษย์ เช่น เศษนาคราชทำหน้าที่หนุนแผ่นดินโลกตามคำบัญชาของพระพรหม วาสุกีนาคราช ช่วยเทวดาทำหน้าที่ปั้นภูเขามันทร ในพิชิตกวนเกษียรสมุทร และเป็นประมุขของเหล่านาค โดยได้รับพิธีราชาภิเษกจากเทวดาทั้งหลาย ณ เทวาลัยนาคชวัน ตักขณนาคราชเป็น ตัวแทนของนาคที่ชั่วร้ายก่อความเดือดร้อนให้แก่คนอื่น ๆ เช่น ปลงพระชนม์พระเจ้า ปริกษิต ขโมยกฤตพลเพชรของฤๅษีอุตตังกะ และจนในที่สุดทำให้บรรดาเหล่านาคด้วยกันเอง เสียชีวิตจำนวนมากในพิธีผลาญของพระเจ้าชนเมชย์ เหล่านี้ล้วนแต่มีในมหาภารตะทั้งสิ้น และได้ปรากฏในวรรณคดีสันสกฤตโดยทั่ว ๆ ไป จากเรื่องราวของนาคที่ปรากฏใน วรรณคดีสันสกฤตนี้ทำให้เห็นถึงวิวัฒนาการในด้านลักษณะของนาค นาคในสมัยแรก ๆ ใน มหาภารตะจะไม่ค่อยมีฤทธิ์เดชมากนัก เช่น นางกัทธูแม่แก่จะบันดาลเมฆฝนให้ตกต้องลูก ของนางเพื่อให้พ้นจากการสอยเพราะถูกความร้อนของดวงอาทิตย์ก็ไม่สามารถจะทำได้ ต้องสว่นอนวอนพระอินทร์ให้บันดาลให้ฝนตกเพื่อช่วยลูกของนาง และบรรดานาคทั้งหลาย เพียงแต่พญาครุฑบินพาเข้าไปใกล้ดวงอาทิตย์หน่อยหนึ่งก็สลายไปตาม ๆ กัน ฉีกกล้วยาคใน สมัยหลังซึ่งทนความร้อนได้ถึงกับได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ลากรถพระอาทิตย์ เช่น ๑. นาค บัณฑมาณะ ลักษณะอุปนิสัยของนาคในวรรณคดีสันสกฤตตอนแรก ๆ มักจะเป็นนาคที่มีนิสัย คุร้าย ชอบแสดงอิทธิฤทธิ์อันร้ายกาจ แต่นาคที่ปรากฏในตอนหลัง ๆ ในมหาภารตะมัก จะเป็นนาคที่มีใจใฝ่ธรรมะ บำเพ็ญแต่ความดีคล้ายคลึงกับลักษณะของนาคในวรรณคดีมาดี

เรื่องราวของนาคที่ปรากฏในวรรณคดีมาดี เป็นเรื่องราวของนาคตามคัมภีร์ พุทธศาสนา มีเรื่องนาคที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า บทบาทของนาคจะเป็นบทบาทที่ช่วย ส่งเสริมบารมีของพระพุทธเจ้าทั้งสิ้น เช่น เรื่องที่นาคแรมิตท่อน้ำอุ่นน้ำเย็นสร้างพระกมวาร พญามุจลินทนาคราชแผ่พังพานปกป้องพระพุทธเจ้าให้พ้นจากลมและฝนในขณะที่พระองค์ เสวยวิมุกตีสุข นาคสรร เสริญพระพุทธเจ้าในขณะที่พระองค์ตรัสรู้ หรือนาครักษาพระบรม

สารวิริกษาคของพระพุทธเจ้า ส่วนเรื่องของนาคที่ปรากฏในวรรณคดีชาดกก็เป็นเรื่องราวของนาคที่มีบทบาทเพื่อโน้มน้าวใจคนให้มาเลื่อมใสพุทธศาสนา นาคจะให้สมบัติตอบแทนผู้ที่กระทำความดีและทำลายชีวิตผู้ที่กระทำความชั่ว ผู้ที่ปรารถนานาคสมบัติถ้าทำให้ผู้ความดีประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมก็จะไปเกิดในนาคพิภพ และได้เป็นเจ้าของนาคสมบัติตามความปรารถนา ในทำนองกลับกัน ถ้านาคปรารถนาจะมาเป็นมนุษย์ ก็จะต้องบำเพ็ญความดี รักษาศีลอุโบสถเช่นกัน ดังเช่นสังขปาลนาคราช จัมเปยยนาคราช และภุริทัตตนาคราชได้บำเพ็ญทานบารมี และรักษาศีลอุโบสถเพื่อปรารถนาจะมาก่อเกิดในภพของมนุษย์

จากการศึกษาลักษณะของนาคที่ปรากฏในวรรณคดีสันสกฤตและบาลี ทำให้เห็นถึงความเชื่อของชาวอินเดียเกี่ยวกับเรื่องนาคตามคติศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ และทำให้เข้าใจลักษณะของนาคที่ปรากฏในวรรณคดีสันสกฤต บาลี และไทยมากขึ้น ในขณะเดียวกันก็เห็นถึงอิทธิพลของนาคในวรรณคดีสันสกฤต บาลี ที่มีต่อนาคที่ปรากฏในวรรณคดีไทย และได้เห็นถึงลักษณะการถ่ายทอดและการดัดแปลงวัฒนธรรมระหว่างอินเดียกับไทย

ข้อเสนอแนะ เนื่องจากนาคมีบทบาทอย่างยิ่งในวัฒนธรรมไทย ไม่ว่าจะในด้านศาสนา วรรณคดี ศิลปกรรม ขนบประเพณีและความเชื่อ ล้วนแล้วแต่มีเรื่องราวของนาคเกี่ยวของอยู่ด้วยทั้งสิ้น ลักษณะของนาคและเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับนาคนี้ล้วนแต่มีต้นเค้าหรือได้รับอิทธิพลมาจากเรื่องนาคในวรรณคดีสันสกฤตและบาลี ฉะนั้นผู้วิจัยเห็นว่า จะศึกษาเรื่องราวของนาคที่ปรากฏในวัฒนธรรมไทย เพื่อศึกษาถึงลักษณะและอิทธิพลของนาคในวัฒนธรรมไทย ซึ่งจะทำให้เห็นถึงการถ่ายทอดอิทธิพลของนาคในวรรณคดีสันสกฤตและบาลีที่มีต่อนาคในวัฒนธรรมไทยอีกประการหนึ่งด้วย